

Zofia Grothówna, *Kronika klasztorna siostr norbertanek w Imbramowicach 1703-1741*, wyd. W. Bielak ks., W. Żurek SDB, Kielce 2011, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, ss. 273 + L.

Kronika norbertanek z Imbramowic k. Olkusza *Historia domowa klasztoru imbramowskiego, zakonu premonstratorskiego*, jest niezwykle cennym rękopisem zakonnym, przechowywanym w tym klasztorze. Autorem kroniki jest ksieni klasztoru Zofia Grothówna, choć z czasem zapisy czyniły trzy inne siostry z klasztoru. Narracja kronikarska zaczyna się od relacji o przebiegu wyboru Grothówny na przełożoną klasztoru w 1703 r., zaś kończy się w połowie roku 1741 informacją o jej śmierci oraz opisem uroczystości pogrzebowych. Zapis przedstawianych wydarzeń jest prowadzony regularnie, na bieżąco. Jedynie niektóre wiadomości zostały odtworzone po dłuższym okresie. Wszystkie zapiski są dokładnie datowane z uwzględnieniem konkretnego dnia miesiąca i roku. Osoby redagujące opisywały wydarzenia, których były uczestnikami, naocznymi świadkami bądź zamieszczały informacje potwierdzone przez innych. Istotnym walorem autentyczności kroniki są zapisy wielu wydarzeń o różnej wadze oraz różnej treści, od religijnych, społecznych, organizacyjnych, wojennych po obyczajowe. Różnorodność opisywanych wydarzeń, bezstronność w ich przedstawianiu, drobiazgowość w opisie np. liczby osób, zdarzeń, księgowaniu darów na klasztor czy strat na rzecz wojska oraz zachowanie porządku chronologicznego podnoszą walory poznawcze kroniki. Dzieło to ma cechy wiarygodnego źródła historycznego. Oddaje ducha tamtych czasów, klimat opisywanego środowiska, głównie zakonnego ale również folwarczno-chłopskiego oraz trudną sytuację państwa polskiego w XVIII w.

Publikacja składa się oprócz tekstu samej kroniki z kilku artykułów wprowadzających czytelnika w problematykę dotyczącą zakonu norbertańskiego i Rzeczypospolitej w XVIII w.: D. Milewski, *Rzeczpospolita w czasie wielkiej wojny północnej*, W. Żurek, *Historia klasztoru siostr norbertanek w Imbramowicach*, A. Zaczyńska, *Dzień dzisiejszy imbramowickiego klasztoru*, C. Galilej, *Historia domowa klasztoru imbramowickiego – kształt stylistyczno językowy tekstu*, I. Kasiora, J. Wasilewska, *Opis kodeksu*, W. Bielak, *Nota edytorska*.

Publikację wieńczą: wykaz skrótów, indeksy: osobowy i miejscowości oraz słownik terminów staropolskich użytych w Kronice.

Kronika została zmikrofilmowana i jest dostępna dla czytelników w Ośrodku Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL, pod sygnaturą ABMK 4115.

***Urzędy państwowe, organy samorządowe i kościelne oraz ich kancelarie na polsko-ruskim pograniczu kulturowym i etnicznym w okresie od XV do XIX wieku*, red. Henryk Gmiterek, Janusz Łosowski, Kraków 2010, Wydawnictwo Avalon, ss. 831 + wkładka z ilustracjami.**

Publikacja jest pokłosiem sesji naukowej, zorganizowanej w Okunince k. Włodawy, przez Instytut Historii UMCS oraz Wydział Historyczny Uniwersytetu im. Franki we Lwowie. Sympozjum zgromadziło liczne grono badaczy zajmujących się szeroko pojętą problematyką ustrojowo-urzędniczą oraz kancelaryjną na obszarze pogranicza polsko-ruskiego. Stronę polską reprezentowali naukowcy z kilku ośrodków akademickich: Białegostoku, Opola, Warszawy, Rzeszowa, Katowic, Częstochowy i Lublina, natomiast badacze ukraińscy reprezentowali uczelnie w Kijowie, Lwowie, Łucku i Drohobyczu.

Książka dzieli się na dwie części. Pierwsza z nich zawiera materiały odnoszące się do zagadnień ustrojowych, funkcjonowania różnej kategorii urzędów i instytucji, zaś w drugiej części znalazły się teksty dotyczące zagadnień kancelaryjnych. Zdecydowana większość prezentowanych opracowań dotyczy okresu przedrozbiorowej Rzeczypospolitej, tylko dwa teksty z pierwszej części i sześć w części drugiej poświęconych zostało urzędom i kancelariom XIX –wiecznym. Ponieważ referaty autorów z Ukrainy ukazały się w publikacji bez tłumaczenia na język polski, w niniejszym omówieniu dokonano jedynie tłumaczenia ich tytułów.

Artykuły części pierwszej *Urzędy, instytucje i organy samorządowe* to: A. Sochacka, *Powiązania lubelskiej i chełmskiej hierarchii urzędniczej w XV wieku*, P. Guzowski, *Organizacja samorządowa wsi na prawie niemieckim w XV i XVI wieku na Rusi Czerwonej (na przykładzie ziemi sanockiej)*, N. Starczenko, *Sądy kapturowe województwa wołyńskiego podczas pierwszych okresów bezkrólestwa*, M. Krykun, *Sejmiki województwa braclawskiego 1566-1600*, J. Ternes, *Mniejszości etniczne Rzeczypospolitej epoki Wazów w opiniach sejmików ziem ruskich*, J. Kaniewski, *Sejmik halicki wobec problemów monetarnych w latach 1648-1668*, M. Chachaj, *Wykształcenie urzędników sądowych ziemskich z województwa lubelskiego i bełskiego oraz ziemi chełmskiej z lat 1572-1648*, D. Kupisz, *Ochrona pogranicza przez siły zbrojne samorządu województwa ruskiego w drugiej połowie XVII wieku*, L. Wierzbicki, *Próba wprowadzenia kadencyjności urzędów centralnych w latach 1672-1674*, A. Lisek, *Postawy polityczne szlachty bełskiej w okresie 1733-1736*, T. Srogosz, *Nowożytny lokalne organy administracyjno-samorządowe na ukraińskich terenach Rzeczypospolitej w okresie panowania Stanisława augusta Poniatowskiego*, A. Sidorowska, *Zarząd i organizacja klucza szczebrzeskiego Ordynacji Zamojskiej*, A. Zając, *Administracja i samorządy w miastach prawobrzeżnej Ukrainy w XVI - I. poł. XVII w. na podstawie przywilejów lokacyjnych i innych dokumentów*, N. Biłous, *Samorząd miasta Kijowa w XVI – pierwszej połowie XVII wieku. Specyfika funkcjonowania*, M. Ujma, *Organ samorządowe Lwowa w świetle dokumentacji władz miejskich, ksiąg grodzkich oraz instrukcji sejmiku wiszeńskiego w XVII wieku*, A. Fełoniuk, *Organ władzy na terytorium zamkowej jurysdykcji Lwowa w drugiej połowie XVII-XVIII w.*, L. Tymoszenko, *Parafialne i brackie samorządy kijowskiej metropolii w dobie*

Unii Brzeskiej (druga połowa XVI – XVII), M. Liedke, *Struktura i kompetencje władz Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI i XVII w. na tle europejskim*, J. Stecyk, *Organy samorządowe bazylikańskich klasztorów przemyskiej eparchii (koniec XVII – XVIII w.)*, S. Nabywaniec, *Centralne instytucje i urzędy eparchalne w I Rzeczypospolitej i w okresie rozbiorowym*, S. Rejman, *Organizacja państwowej i gminnej służby zdrowia w Galicji w okresie autonomicznym w świetle przepisów prawnych*.

Cześć druga *Kancelarie*, zawiera następujące artykuły: A. Łosowska, *Kancelaria biskupa przemyskiego Jana z Targowisk (1486-1492)*, B. Petryszak, *Pisarze miejscy Lwowa XV wieku: badania prozopograficzne*, M. Kulecki, *Akta sądów ziemskich i grodzkich podlaskich przed inkorporacją Podlasia do Korony*, M. Ilkiw-Swidnickij, *Kancelaria magistratu lwowskiego końca XIV – XVI w. jako ośrodek kulturalny*, A. Greczyło, *Miejskie pieczętki Lwowa XIV-XVIII w.*, M. Kapral, *Nauczanie rzemiosła we Lwowie w okresie wczesnonowożytnym, uczniów i majstrów według statutów cechów rzemieślniczych*, K. Madejska, *Ekstrakty w praktyce kancelaryjnej małych miast królewskich województwa lubelskiego w okresie XVI-XVII wieku*, J. Łosowski, *Kancelaria na pograniczu etnicznym i kulturowym na przykładzie sądu ormiańskiego w Zamościu w XVII wieku*, O. Winniczenko, *Szlacheckie testamenty w kancelarii (w materiałach lwowskich i przemyskich akt grodzkich pierwszej połowy XVIII wieku)*, W. Bobryk, *Kancelarie parafialne w unickiej diecezji chełmskiej w XVIII wieku*, O. Karlina, *Magistrat Włodzimierza Wołyńskiego w pierwszej połowie XIX wieku. Skład, uprawnienia, dokumentacja*, J. Glistiuk, *Dokumentacja generalnego seminarium duchownego grekokatolickiego we Lwowie (1848-1914)*, A. Górak, *Organizacja i kancelaria zarządów powiatowych w Królestwie Polski w latach 1866-1918*, K. Latawiec, *Chełmski Zarząd Duchowny, jego kancelaria oraz personel w latach 1876-1905*, M. Śliż, *Żydowskie urzędy metrykalne i ich kancelarie w Galicji, w świetle rozporządzenia z dnia 15 marca 1875 roku*, O. Duch, *Kronika jaworowskiego monasteru bazylianek i jej autorki*.

Publikacja stanowi podsumowanie dotychczasowego stanu badań nad szeroko rozumianą samorządnością na obszarze dawnego pogranicza polsko-ruskiego, w ramach szlacheckiej Rzeczypospolitej i w okresie porozbiorowym. Książka wnosi do tej problematyki sporo nowych ustaleń oraz prezentuje aktualne zainteresowania historiografii polskiej i ukraińskiej w odniesieniu do tego obszaru badawczego. Sformułowane tezy i postulaty badawcze mogą stanowić podstawę do dalszej dyskusji i badań.

***Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów. Tradycje – role – perspektywy*, red. Agnieszka Królczyk, Kórnik 2010, ss. 185 + 4 strony fotografii.**

Książka jest wydawnictwem pokonferencyjnym, obejmującym referaty wygłoszone podczas sesji zorganizowanej przez Bibliotekę Kórnicką Polskiej Akademii Nauk w 2010 r. Autorami referatów były osoby związane profesjonalnie z omawianymi czasopismami lub instytucjami, które je wydają. W referatach położony jest duży nacisk na genezę czasopism i krystalizowanie się ich procesu tematycznego.

Publikację otwiera słowo wstępne od redakcji, po którym umieszczono następujące artykuły: A. Chachlikowska, A. Jazdon, „*Biblioteka*” – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. *Tradycja i współczesność*, E. Danowska, *Edycje źródeł na lamach „Rocznika Biblioteki PAU i PAN w Krakowie”*, M. Kowalska, M. Jarocki, *Czasopisma polskich bibliotek naukowych w zasobach Federacji Bibliotek Cyfrowych i bibliograficznych bazach danych*, M. Matwijów, *Czasopisma Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1948-1991*, B. Wysocka, „*Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*”. *Zarys historii*, J. Krochmal, *Od serii wydawniczej do czasopisma naukowego. Archiwum Główne Akt Dawnych i jego „Miscellanea Historico-Archivistica”*, I. Mamczak-Gadkowska, „*Archeion*”. *Tradycja i współczesność najstarszego polskiego czasopisma archiwalnego*, J. Waliszewski, *Digitalizacja „Archeionu”. Założenia i problemy*, P. Wojciechowski, „*Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny*” – czasopismo naukowe Archiwum Państwowego w Poznaniu i poznańskiego oddziału Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, A. Lubczyńska, „*Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach*” i jego rola w środowisku lokalnym, G. Nieć, „*Rocznik Historyczny Muzeum Polskiego Ruchu Ludowego*” – dwadzieścia pięć lat placówki i pisma na przełomie epok, W. Rezler-Wasilewska, „*Łambinowicki Rocznik Muzealny*”. *Typowy czy nie?*, G. Wrona, *Czasopisma naukowe archiwów, bibliotek i muzeów w okresie II Rzeczypospolitej*, L. Zinkow, *Początki periodyków związanych z muzealnictwem archeologicznym na ziemiach polskich*, A. Żbikowska-Migoń, „*Roczniki Biblioteczne*” – pismo bibliotek i o bibliotekach: przemiany profilu i zbiorowości autorów (1957-2010), A. Belka, „*Kronika Warszawy*”. *Geneza, profil, warunki wydawnicze*, P. Anders, „*Kronika Wielkopolski*”. *Czasopismo o regionie i dla regionu*, A. Hamryszczak, *Półrocznik „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (1959-2010)*, T. Matuszak, „*Badania nad Dziejami Regionu Piotrkowskiego*”. *Rola – znaczenie – perspektywy*.

Publikację wieńczy sprawozdanie z przebiegu dyskusji panelowej: *Tradycja a elektroniczna forma czasopisma*, w opracowaniu R. Prinke.

Książka stanowi cenny wkład w rozwój dotychczasowych badań nad działalnością polskich bibliotek, archiwów i muzeów oraz współczesnego czasopiśmiennictwa naukowego z dziedziny humanistyki.

Witold Kujawski ks., *Diecezja kujawsko-kaliska. Opracowanie historyczno-źródłoznawcze*, Włocławek 2011, Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, ss. 719 + 2 mapy diecezji.

Publikacja jest pierwszą monografią diecezji włocławskiej w okresie zaborów i początków II Rzeczypospolitej. Jej Autor, ks. prof. Witold Kujawski, jest znanym badaczem przeszłości kościoła włocławskiego. W opisywanym okresie diecezja ta nosiła nazwę diecezji kujawsko-kaliskiej. Praca niniejsza ma charakter rozprawy historyczno-źródłoznawczej. Obok związłego przedstawienia dziejów diecezji tego okresu, przedstawione zostały również źródła do dziejów tego kościoła lokalnego.

Książka składa się z wykazu skrótów, wstępu, dziewięciu rozdziałów, zakończenia oraz wykazu źródeł i opracowań. Nadto do publikacji dołączono dwa dodatki źródłoznawcze oraz osiem wykazów i zestawień w aneksie.

Rozdział pierwszy *Stan diecezji kujawsko-pomorskiej w latach 1772-1818*, przedstawia sytuację diecezji włocławskiej w okresie rozbiorowym (1772-1807), w czasie Księstwa Warszawskiego (1807-1815) oraz po Kongresie Wiedeńskim (1815-1818). Nadto przytoczona została bulla papieska *Ex imposita nobis*, która regulowała status diecezji kujawsko-kaliskiej.

W rozdziale drugim *Nowy kształt diecezji po 1818 roku*, Autor opisał nowe terytorium diecezji oraz przedstawił zastane podziały administracyjne i urzędy dwóch części diecezji: kujawskiej oraz kaliskiej. Przedstawił również nowy podział administracyjny diecezji składający się z oficjalatów, dekanatów oraz parafii.

Trzeci rozdział *Zarząd diecezją kujawsko-kaliską*, przedstawia poczet biskupów od A. Wołłowicza do S. Zdzitowieckiego, kapitułę katedralną, wikariuszy kapitulnych i administratorów diecezji. Następnie opisane zostały urzędy wspomagające biskupa (oficjałskie, konsystorskie, kurii diecezjalnej i sąd kościelny). Nadto ukazano funkcjonowanie dekanatów oraz parafii.

Rozdział czwarty *Kapłani*, w wyczerpujący sposób przedstawia sytuację duchowieństwa w omawianym okresie. Opisane zostało funkcjonowanie seminarium i jego zarząd oraz formacja duchowa i intelektualna kleryków. Następnie przedstawiono formację księży po ukończeniu seminarium oraz opiekę nad starymi i chorymi kapłanami.

Rozdział piąty *Duszpasterstwo* ukazuje troskę biskupów ordynariuszy o życie religijne wiernych. Przedstawione zostały zarządzenia biskupie, wizytacje kanoniczne oraz odprawiana przez nich liturgia. Następnie przedstawieni zostali biskupi pomocniczy od Feliksa Lewińskiego po Wojciecha Owczarka oraz ich wkład w duszpasterstwo w diecezji. Opisana została różnorodna działalność parafii (nabożeństwa, bractwa i stowarzyszenia religijne, katechizacja oraz działalność społeczna). Przedstawiony został również problem szpitalnictwa, realizowany przez instytucje charytatywne oraz działania kościoła włocławskiego przeciwko sektom.

Rozdział szósty *Szkolnictwo i nauka w diecezji kujawsko-kaliskiej*, omawia różne typy i przejawy działalności oświatowej w diecezji. Autor przedstawił tradycje szkoły katedralnej we Włocławku oraz problematykę oświatowo-wychowawczą w diecezji. Następnie przedstawił szkoły średnie (Niższe Seminarium Duchowne, Zakład naukowy im. ks. J. Długosza, gimnazjum i liceum ss. Urszulanek, inne szkoły zakonne oraz pozostałe ośrodki szkolne diecezji). Na koniec omówił włocławskie środowisko naukowe.

Rozdział siódmy *Sanktuaria i miejsca pielgrzymkowe*, przedstawia miejsca łaskami słynące w diecezji kujawsko-kaliskiej. Szczegółowo opisano najstarsze sanktuaria z koronowanymi obrazami: NMP na Jasnej Górze oraz św. Józefa w Kaliszu. Następnie przedstawiono pozostałe sanktuaria z koronowanymi obrazami. Opisano również lokalne sanktuaria z obrazami NMP oraz Tajemnic Pańskich, które słynęły łaskami. Omówiono także kult świętych w diecezji.

Rozdział siódmy *Zakony na terenie diecezji* opisuje dzieje zgromadzeń zakonnych, ich kasaty w 1819 i 1864 r. oraz ukazuje funkcjonowanie klasztorów etato-

wych i restaurację życia zakonnego po 1918 r. Nadto opisane są nowe zakony, które w tym okresie osiedliły się na terenie diecezji.

Rozdział dziewiąty *Stan diecezji kujawsko-kaliskiej po odzyskaniu niepodległości*, przedstawia sytuację diecezji na ziemiach polskich po powstaniu II Rzeczypospolitej. Autor przytacza postanowienia konkordatu z 1925 r. oraz bullę *Vixdum Poloniae unitas*, która wyznaczyła nowe granice diecezji wrocławskiej.

W dodatku źródłowym Autor umieścił spis akt przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Wrocławku, które związane są z niniejszą pracą. Są to akta: biskupów kujawsko-pomorskich, kapituły katedralnej we Wrocławku, kapituł kolegiackich, diecezji kujawsko-kaliskiej (konsystorza generalnego kaliskiego oraz wrocławskiego, wizytacyjne biskupów), szkół, zakonów, diecezji wrocławskiej (kurii wrocławskiej i sądu kościelnego diecezji wrocławskiej). Nadto umieszczony został spis akt z archiwów parafialnych przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym we Wrocławku.

Publikacja ks. W. Kujawskiego stanowi niezwykle cenną i rzetelną pozycję do poznania dziejów diecezji kujawsko-kaliskiej w latach 1818-1925.

Opracował Artur Hamryszczak

Anna Łosowska, *Pennaeinvestivi Praemisliae. Notariusze kancelarii kościelnych, pisarze sądów oraz urzędów świeckich w XV i na początku XVI wieku*, Przemyśl 2011, ss. 397.

Prezentowana rozprawa poszerza istotny obszar badań nad dziejami elit średniowiecznego Przemyśla. Środowisko poddane przez Autorkę wnikliwej analizie, objęło pisarzy zatrudnionych w kancelariach świeckich, kościelnych, jak również grupy notariuszy publicznych. W dotychczasowych badaniach historycznych skupiano się przede wszystkim na wytworach pracy pisarzy kancelaryjnych, a marginalizowano znaczenie osób działających w kancelariach. Omawiana publikacja wypełnia tę lukę przynajmniej w określonym odcinku czasowym i na określonym terytorium.

Publikacja składa się z pięciu rozdziałów oraz biografii osób zajmujących się działalnością pisarską. W rozdziale pierwszym Autorka wprowadza czytelnika w problematykę funkcjonowania kancelarii świeckich i kościelnych przez prezentację mechanizmów powstawania personelu kancelaryjnego oraz wymienia obowiązki osób zatrudnionych w kancelariach. W trzech kolejnych rozdziałach podjęto próbę określenia pochodzenia społecznego notariuszy świeckich i kościelnych, wykształcenia i kwalifikacji zawodowych tej grupy oraz analizę działalności pozaurzędowej osób pracujących w wymienionych instytucjach. W osobnym zagadnieniu objęto status majątkowy „ludzi pióra” w średniowiecznym Przemyślu. W ostatnim rozdziale Autorka poddała analizie sposób postrzegania opisywanej grupy zawodowej przez miejscową szlachtę, duchowieństwo oraz mieszczaństwo, a także podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, jak urzędnicy notarialni byli postrzegani we własnym środowisku. Publikację uzupełnia obszerny wykaz bio-

graficzny składający się z trzech załączników. W pierwszym załączniku zamieszczono biogramy komesów i wice komesów, pracujących przez jakiś czas na terenie diecezji przemyskiej. W załączniku nr 2 przedstawiono dane genealogiczne pisarza miejskiego Jana Kasprowego, mieszczanina przemyskiego, który kierował kancelarią miejską w drugiej połowie XV wieku. Załącznik nr 3 to katalog przemyskich admisji notariuszy publicznych wraz z ich znakami notarialnymi. Publikacja z pewnością pozwoli mediewistom na uzupełnienie wiedzy w wielu aspektach badań nad zależnościami i wzajemnym oddziaływaniem urzędów świeckich i kościelnych w średniowiecznym mieście. Autorka weryfikuje niektóre dotychczasowe ustalenia, przez co inspiruje badaczy do dyskusji nad zagadnieniami z tej problematyki. Powinny też stanowić podstawę do przeprowadzenia podobnych badań w innych ośrodkach miejskich wchodzących w skład ówczesnej Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Kazimierz Naskręcki ks., *Z zapisków i ze wspomnień Żytomierzanina*, oprac. Maria Dębowska, Kraków 2011, ss. 417.

Publikacja ukazała się jako osiemnasty tom Biblioteki Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL. Relacje wspomnieniową kresowego kapłana otwierają opisy historii Żytomierza oraz krótki rys kościoła katolickiego w Żytomierzu. Fragmenty początkowych rozdziałów częściowo oparte zostały na literaturze przedmiotu, którą autor wspomnień znał i z której obficie czerpał. Dalsze rozdziały ks. Naskręcki poświęca swoim przodkom, mających pochodzenie szlacheckie, a których korzenie, jak utrzymywał sięgają czasów odległych. Dopiero w rozdziale piątym rozpoczyna osobistą opowieść o dzieciństwie spędzonym w rodzinnym Żytomierzu. Studia teologiczne i seminarium opisane w dwóch kolejnych rozdziałach ukazują okres kształtowania osobowości późniejszego kapłana. Kolejne rozdziały stanowią opisy placówek duszpasterskich, w których Naskręcki administrował. Mamy tu opisy swoich współpracowników, codzienność i specyfikę swojej pracy duszpasterskiej. Autor na marginesie swoich rozważań podaje dużo informacji o okolicznym ziemiaństwie pod kątem koligacji rodzinnych i losów okolicznych rodzin kresowych. Najciekawsze fragmenty zapisków znajdziemy jednak w rozdziałach obejmujących okres rządów bolszewickich w Kijowie, aż do aresztowania i pobytu w łagrze, później w więzieniu jarosławskim, skąd w roku 1932 udało mu się wydostać dzięki wymianie więźniów politycznych między Rzeczpospolitą a ZSRS. Lata pracy na stanowisku wikariusza generalnego diecezji żytomierskiej, później administratora apostolskiego odsłaniają atmosferę strachu przed aresztowaniami i trudności w administrowaniu diecezją. Nic dziwnego, że w 1929 roku, niespełna 3 lata po aresztowaniu ks. Teofila Skalskiego został aresztowany i osadzony, najpierw w więzieniu kijowskim, stamtąd przeniesiony do łagru w Kotłasie, następnie do jarosławskiego więzienia (politolizatora) nad Wołgą. W ciągu lat poniewierki miał okazję poznać liczne grono osób różnej narodowości wywożonych w głąb Rosji w ramach czystek stalinowskich. Znajduje się tam m.in. wiele szczegółowych informacji na

temat księży katolickich będących na zesłaniu co stanowi nieocenione źródło do odtwarzania dziejów Kościoła katolickiego w byłym ZSRR. Publikację uzupełnia indeks osobowy, geograficzny oraz fotografie miejsc i osób związanych z ks. Naskręckim. Na uwagę zasługują staranna redakcja naukowa Marii Dębowskiej podnosząca jakość omawianej relacji wspomnieniowej i ułatwiająca korzystanie z tego niezwykle interesującego źródła.

Wykaz osób z akt parafialnych diecezji łuckiej do roku 1945, t.VII, oprac. Waldemar W. Żurek SDB, Lublin 2011, ss. 790.

Prezentowany tom w dużym stopniu jest powtórzeniem układu znajdującego się w tomie I „*Wykazów...*” z roku 2004. Czytelnik znajdzie jednak istotne uzupełnienia, które w poprzednim wydaniu nie zostały uwzględnione. Do wielu parafii dodane zostały dodatkowe informacje. W przypadku urodzonych są to imiona i nazwiska rodziców chrzestnych, a niekiedy zawód ojca. W wypadku ślubów będą to dokładne dane osobowe świadków. Ogromna liczba informacji personalnych w nowym wydaniu nie pozwoliła na objęcie wszystkich parafii znajdujących się w tomie I „*Wykazów...*” stąd tom VII obejmuje tylko następujące metryki; z parafii Annowola: Raptularz urodzonych (1937-1943), zmarłych (1938-1943) i nawróconych (1940-1941); z parafii Berezne: Księga protokołów metrycznych (1926-1929), Raptularz ksiąg metrykalnych urodzonych w latach 1937-1945 i zmarłych z lat 1937-1943, Księga metrykalna urodzonych w roku 1944, Księga nawróconych z lat (1927-1943), Zeznania świadków o udzieleniu sakramentu chrztu, zawarciu sakramentu małżeństwa i śmierci (1930-1934), Księga egzaminu przedślubnego (1930-1941), Raptularz egzaminu przedślubnego (1938-1943); z parafii Binduga: Protokoły zeznań dotyczących urodzenia i chrztu 1931-1935 oraz śmierci z roku 1931, 1935, Księga egzaminów przedślubnych (1937-1944); z parafii Boremel: Księga zapowiedzi z lat 1929-1943; z parafii Drużkopol: Księga metrykalna urodzonych, zaślubionych i zmarłych z lat 1923-1943; z parafii Jałowicze: Księga egzaminu przedślubnego z lat 1937-1943; z parafii Kalinówka: Skorowidz ślubów (1934-1937); z parafii Katerburg: Księga metrykalna urodzonych, zaślubionych i zmarłych z roku 1922 oraz z lat 1933-1945; z parafii Kołki: Księga małżeństw uprawnionych (convalidata) za lata 1920-1926, Protokolarne metryki urodzonych 1927-1935, zaślubionych 1929-1930, zmarłych 1928-1930, 1933, Księga egzaminu przedślubnego za lata 1938-1942, Alfabetyczny wykaz osób zmarłych od roku 1917 do roku 1943; z parafii Kowel: Księga małżeństw konwalidowanych za rok 1938, 1943, Księga egzaminu przedślubnego za lata 1942-1944; z parafii Ludwipol: Raptularz chrztów i zgonów (1938-1943), Księga metrykalna urodzonych w latach 1940-1941, zaślubionych 1940-1943 i zmarłych 1940-1943, Księga egzaminu przedślubnego z lat 1936-1943. Do niniejszej publikacji dołączono opis sieci parafialnej diecezji łuckiej z roku 1938.

opracował Daniel Kiper